

ОЦІНКА ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ

Протягом останніх років в Україні тенденції банкрутства поширюється не лише на окремих суб'єктів господарювання, а й на галузі в цілому. Проблема банкрутства має загальнодержавне та соціальне значення, оскільки життєвий рівень населення та стабільність економіки залежать від стійкого фінансового стану підприємств, тоді як банкрутство зумовлює низький рівень життя в країні та соціальну напругу. Тому визначення основних причин виникнення банкрутства має досить важливе значення. Сучасний стан економіки в Україні супроводжується стійкою тенденцією збільшення кількості збиткових підприємств (рис. 1).

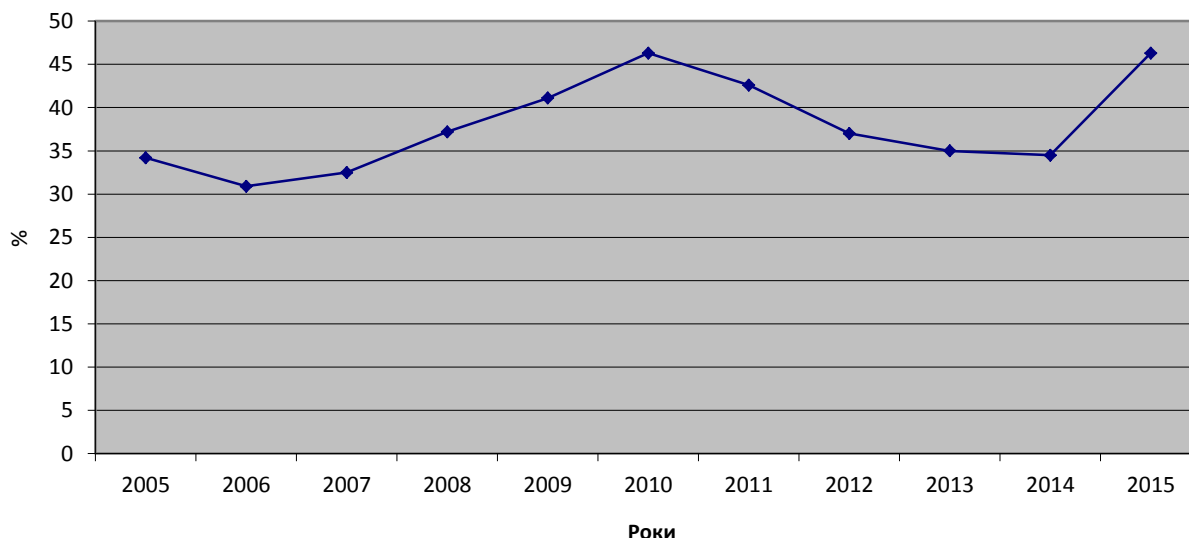

Рис. 1.

*Частка збиткових підприємств в економіці України за 2005–2015 рр.
 (узагальнено на основі даних Державної служби статистики України)*

Масштаби процесу банкрутства в економіці України характеризуються кількістю заяв у справах позовного провадження про банкрутство (табл. 1).

Таблиця 1

*Загальна характеристика справ позовного провадження про банкрутство за 2012–2015 рр.
 (узагальнено на основі статистичних даних Верховного суду України,
 Судової влади України)*

Рік	Кількість ухвал, постанов суду (ст. 106 ГСУ)	Кількість справ, неприйнятих до розгляду	Припинено у зв'язку з санацією	Укладання мирової угоди	Виконання усіх зобов'язань перед кредитором	Кількість справ про визнання банкрутом
2012	7583	275	8	94	101	4631
2013	5697	128	7	82	57	3359
2014	3324	55	4	70	29	2096
2015	3167	142	9	84	39	1980

Дані таблиці 1 свідчать, що, хоча останнім часом кількість справ про визнання банкрутом має тенденцію до зменшення, але їх питома вага в загальному обсязі постанов суду або зростала, або залишалася незмінною (так, у 2013 р. – 59 %, то у 2014 р. – 63 %, у 2015 р. – 62,5 %).

Банкрутство – це визнана судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури. Дане поняття виступає основним узагальнюючим показником неефективної діяльності підприємств.

На параметри фінансового стану вітчизняних підприємств впливає низка факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх. До зовнішніх факторів слід віднести:

- економічні фактори (зокрема інфляційні процеси: у 2015 р. індекс інфляції становив 124,9 %, що свідчить про його зростання у порівнянні з 2013 р. – 100,5 %);
- ринкові (вплив конкуренції, життєві цикли виробів);

- технологічні, зумовлені впливом науково-технологічного прогресу на економіку;
- соціокультурні фактори, що охоплюють такі явища і процеси, як домінуючі в суспільстві звичаї і традиції, ставлення людей до роботи, рівень добробуту, рівень освіти населення, ставлення до приватного бізнесу та можливості самостійної підприємницької діяльності;
- міжнародні, пов'язані з глобалізацією економіки, діяльністю транснаціональних компаній, економічних і військово-політичних об'єднань.

Вплив внутрішніх факторів на прибутковість підприємства здійснюються через:

- відсутність маркетингової стратегії, що передбачає урахування потреб споживачів, стан і динаміку попиту, врахування масштабів та термінів оновлення продукції та стану в галузі і порівняно з конкурентами;
- низьку якість фінансового менеджменту, що реалізується через недостатньо ефективне фінансове планування та контроль, недостатню дієвість принципів та моделей фінансового забезпечення стійкого росту підприємств;
- відсутність інвестицій через низький інвестиційний клімат підприємства до якого призводить неефективність правових гарантій для інвестора, тобто низьку кредитоспроможність підприємства;
- нераціональний розподіл прибутку (невідповідність чітко визначених напрямів розподілу прибутку задекларованих у відповідних нормативних, статутних та розпорядчих документів);
- низька ліквідність активів, що супроводжується значною часткою низько ліквідних активів в загальній сумі оборотного капіталу підприємства та низькими показниками ділової активності, що не дозволяють швидко повертати вкладені у виробництво ресурси;
- надмірна частка позикового капіталу, що супроводжується дуже високими вимогами до прибутковості капіталу, оскільки підвищується ймовірність неплатежів та зростання ризиків для інвесторів (позиковий капітал підприємств України у 2015 р. становив 3151253 млн. грн., а у 2014 р. - 3370065, 6 млн. грн.);
- низька кваліфікація управлінського персоналу (низький рівень кваліфікації персоналу, відсутність системи обмежень для персоналу та шахрайство персоналу);
- зростання дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах, що свідчить про необачну політику підприємства стосовно покупців або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців (у 2015 р. обсяг дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання становив 1962772,1 млн. грн., що на 396145,6 млн. грн. більше, ніж у 2014 р.);
- зростання кредиторської заборгованості, що говорить про неплатоспроможність підприємства і підриває його авторитет у покупців і замовників (у 2015 р. кредиторська заборгованість підприємств України становила 4511178,7 млн. грн., а у 2014 р. на 1202120,8 млн. грн. менше).

Отже, причинами існування кризової ситуації вітчизняних підприємств є не лише вплив факторів зовнішнього середовища, а й низький рівень менеджменту, в першу чергу, фінансового. Оскільки більшість підприємств знаходиться або в кризовій ситуації, або на межі кризи і мають два шляхи подальшого розвитку подій: відновлення платоспроможності або ліквідація в разі неможливості подальшої діяльності – це викликає необхідність формування підприємством ефективною системи заходів, яка допоможе своєчасно спрогнозувати банкрутство, виявити негативні кризові явища та застосувати заходи антикризового управління щодо подолання фінансової кризи.